

Fangerdistrikternes fremtid

Uddrag af et dokument, som behandlede på Grønlandsrådets møde i januar 1973

Siden sommeren 1969 har repræsentanter fra Grønlandsrådet besøgt de forskellige fangerdistrikter i Grønland. Formålet har været at orientere sig om forholdene på stedet og i samarbejde med befolkningen at søge at lægge nogle retningslinier for udviklingen i disse samfund, der på væsentlige punkter adskiller sig fra det øvrige Grønland. I 1969 besøgte således Angmagssalik, i 1971 Scoresbysund, Umanak, Upernavik og Angmagssalik, og i 1972 aflagde en delegation fra rådet besøg i Scoresbysund og Thule.

Under samtlige besøg har der været lagt vægt på at få de lokale kræfter inddraget i løsningen af de forskellige problemer og at opmuntre til lokale initiativer til fremme af fangererhvervet.

Befolkningen i de egentlige fangerdistrikter udgør for øjeblikket ca. 7.500 grønlandskfødte personer, men også uden for disse distrikter findes befolkningsgrupper, der i store dele af året er henvist til at leve af fangst, navnlig i byggerne i Diskobugten og i Kangatsiaq kommune.

Rundt regnet $\frac{1}{4}$ af den grønlandske

befolkning har fangst som erhvervsgrundlag, og denne del af befolkningen er spredt over et meget stort område. Fangerdistrikterne strækker sig i vest fra Umanakfjorden og nordover til Pettermann Gletscher, en strækning på ca. 1500 km, og i øst fra den sydlige kyst af Kong Oscars Fjord og sydover til omkring Skjoldungen, heri indbefattet fjordkomplekserne ved Scoresbysund og Angmagssalik, ialt – excl. fjordkysterne – en strækning på ca. 1400 km. Melvillebugtområdet og området fra Siorapaluk til Pettermann Gletscher i Thule kommune samt kyststrækningen fra Kap Brewster på østkysten og ned til Kangerdlugssuaq er kun meget svagt udnyttet.

Kyststrækningen fra Pettermann Gletscher til Kong Oscars Fjord omfattes af det område, der foreslås udlagt som naturpark og derfor ikke giver mulighed for en ekspansion for fangerbefolkningen, men som til gengæld skal virke som vildtreservat til gavn for hele østkysten.

Udnyttelsen af vildtressourcerne.

Den mildning af klimaet i Grønland, der i begyndelsen af dette århundrede

medførte en væsentlig tilbagegang i fangsten af søpattedyr, synes nu afløst af en periode med koldere klima, der i de kommende 30—40 år efter alt at dømme vil begunstige fangsterhvervet. Denne udvikling vil ikke blot kunne spores i de egentlige fangerkommuner, men vil formentlig medføre en øget fangst af søpattedyr i alle grønlandske kystområder.

Tidligere bestemtes fangstindsatsen af, hvad der var nødvendigt til livets opretholdelse og kødforsyningen har antagelig været den afgørende regulator i denne henseende, men ved indførelsen af pengeøkonomi og det stadig større vareudvalg i butikkerne er behovet for konstantindtægter vokset, og derfor fanges der antagelig mere, end hvad kødbehovet kræver.

Ved indførelsen af pengeøkonomi er der ligeledes opstået interesse for at sælge fangstprodukterne uden for fangerområderne. Af hensyn til en sådan „eksportvirksomhed“ er der behov for at holde produkterne friske, indtil de kan transporteres væk. Derfor har man i mange fangerbygder ønsket om oprettelse af fryserier til opbevaring af fangsten. Hidtil er sådanne fryserier kun etableret i fangerbyerne, bl. a. fordi rentabiliteten af fryserierne i bygderne synes højst tvivlsom, og fordi der følger en række tekniske problemer med driften af fryserier i de isolerede fangerbygder.

Der findes ingen officielle beregninger over omfanget af vildtressourcerne i fangerområderne, men såfremt udviklingen med hensyn til frysehuse tager fat, må man være opmærksom på, at nye problemer kan opstå. Manglen på biologiske data gør overvejelser vedrørende mulig-

hederne for en øgning af jagten usikre. En uhæmmet fangst af søpattedyr og fugle med anvendelse af mere avanceret jagtudstyr vil kunne medføre overbeskættning af de naturgivne ressourcer.

Man bør endvidere være opmærksom på, at kødgavesystemet endnu eksisterer i adskillige bygder. Etablering af fryserier i sådanne bygder vil kunne ændre de sociale sædvaner, og det bør tages med i overvejelserne om sådanne investeringer.

Befolkningsproblemet.

Ligesom i det øvrige Grønland er befolkningen i fangerområderne vokset med eksplosiv fart. Fangerområderne havde umiddelbart efter den 2. verdenskrig en befolkning på omkring 4.500. Denne befolkning er vokset til ca. 6.000 i 1960, og nu er befolkningstallet oppe på ca. 7.500 grønlandskfødte personer.

For fangerområderne som helhed tyder meget på, at der er tale om overbefolkning i forhold til erhvervsgrundlaget, men inden for de enkelte områder er der store variationer. I Angmagssalikområdet er der således en betydelig overbefolkning, hvorimod der i Scoresbysund kommune skulle være rimelige ekspansionsmuligheder. Når den familieplanlægning, der er iværksat i samtlige kommuner, er slået igennem, vil der muligvis kunne opnås en bedre befolkningsmæssig balance, men alligevel undgår man næppe, at visse områder får et befolkningsoverskud, der bliver nødt til at bosætte sig uden for fangerdistrikterne.

Dette må ses i sammenhæng med de relativt begrænsede ekspansionsmuligheder, der findes for fangererhvervet i de

Ud på fangst i glitrende sol, Scoresbysund distrikt.

Fot.: Ib Tøpfer 1963.

her omtalte områder. Inden for grænserne i Umanak og Upernavik kommuner synes der således ikke at være muligheder for en yderligere spredning af befolkningen. Ganske vist er bosætningen ikke så spredt, som den var for 30–40 år siden, men anvendelsen af motorbåd kombineret med kajak gør det muligt at drive fangst over større områder, og der er derfor næppe basis for at vende tilbage til den gamle, mere spredte bosætning.

I Thule kommune er der ekspansionsmuligheder nordover imod Pettermann Gletscheren, og i Scoresbysund distrikt ligger fangstudvidelsesmulighederne fra Kap Brewster ned langs sydkysten til Kangerdlugssuaq.

Fangstmetoder.

Fangsten i Grønland er karakteriseret ved, at den normalt gennemføres individuelt. Der findes dog også samarbejdsformer, f. eks. narhvalfangsten i Thule kommune og de forsøg, der har været gjort med fælles jagt i vestisen fra Kraulshavn. Metoderne er forsat de traditionelle med anvendelse af kajak og hundeslæde, dog nu suppleret med motorbåd, hvorimod snescooteren endnu kun har en meget beskeden udbredelse. I Scoresbysund er kajakken afløst af en lokalt fremstillet dory, der skulle være egnet til de specielle fangstforhold i området. Der er også en udvikling i gang hen imod moderne metoder i fangsten, f. eks. benyttes nylonline i stadig højere

grad, og moderne, canadisk beklædning begynder at erstatte det traditionelle udstyr. I de senere år er antallet af speedbåde i fangerdistrikterne steget betydeligt. Samtidig er antallet af anskudte sæler forøget.

Behandlingen af fangsten er ligeledes individuel og foregår i husene, hvor sælerne flænses, og skindene behandles.

Under Grønlandsrådets besøg har man drøftet mulighederne for etablering af fælleshuse, hvor flænsning og skindbehandling kunne finde sted under praktiske forhold, således at der kunne ske en rationalisering af arbejdsgangen med hensyn til skindbehandlingen. Der er interesse for dette forslag blandt fangerne, men hidtil har interessen ikke givet sig udtryk i konkrete projekter. En lettelse af arbejdsgangen vil muligvis kunne virke bremsende på den fravandring af kvinder, der sker fra fangersamfundene.

Skolen.

Under besøgene i de forskellige fangerkommuner har rådets repræsentanter fået et tydeligt indtryk af skolens vanskelige stilling i disse distrikter. Af faldne udtalelser kunne man næsten få den opfattelse, at skolen i sin nuværende form er en direkte trussel mod fangsterhvervet og den særlige fangerkultur.

Kritikken af skolen i fangerområderne retter sig især mod følgende:

- a) Den grønlandske skoles *struktur og undervisningsplaner* er i store træk en kopi af danske skolelove med mindre tilpasninger til forholdene i Vestgrønland. Dette skolemønster passer ikke til fangerområderne, hvor skolen

burde være mere orienteret i retning af det lokale erhverv.

Under rådets besøg i Scoresbysund i foråret 1971 opfordrede delegationen lærerforsamlingen til inden for skolelovens rammer at udarbejde forslag til en mere fangervenlig skoleplan. Denne opfordring blev fulgt, og lærerforsamlingens forslag viser, at det skulle være muligt at etablere en langt mere erhvervspræget undervisning end den, der gives for tiden.

- b) Der er i samtlige kommuner etableret *skolehjem* for børn, der ikke kan modtage tilfredsstillende undervisning på de mindre bygder og bopladser. Bortset fra skolehjemmet i Tasiussaq i Upernavik kommune er samtlige skolehjem placeret i fangerbyerne.

Skolehjemsopholdet vurderes efter de erfaringer, delegationerne har fået på rejserne, til at have en ugunstig indflydelse på de unges interesse for fangsterhvervet. De meget velorganiserede forhold på skolehjem med centralvarme, varmt vand o. s. v. er så afgørende forskellige fra bygdemiljøet, at motivationen til at gå ind i fangsterhvervet bliver stærkt reduceret.

Samtidig er skolehjemsbyernes danske miljø så svagt, at børnene ikke lærer dansk i et sådant omfang, at de efter endt skolegang kan gå ind i en læreplads eller et job i Sydgrønland, hvor der forventes et nogenlunde kendskab til dansk.

- c) *Ophold i Danmark* giver fangerungdommen ret gode dansk-kundskaber, men fremmedgør dem yderligere for fangsterhvervet. De unge, der har

gennemgået skoleuddannelse på skolehjem med efterfølgende ophold i Danmark, længes nok tilbage til den egn, hvor de er født, men ønsker kun i meget begrænset omfang at gå ind i fangererhvervet. Da det er meget få, der kan få beskæftigelse i disse områder på kontor og i butik, er der stor risiko for, at denne ungdom blot bliver rodløs og uden beskæftigelse og på lidt længere sigt henvises til at leve af socialhjælp.

Boligsituationen.

Boligsituationen er dårlig i mange fangerbygder. Husene er gamle og overbefolkede, men mange fangerfamilier viger tilbage for at ansøge om lån til et boligstøttehus på grund af de store omkostninger, der er forbundet med byggeriet. Eksempelvis kan det anføres, at et type 3-hus, der er på 30 m², koster fra 90.000–130.000 kr. at opføre i en fangerbygd. Materialeleværdi og arbejdslønnen er nogenlunde lige store. Selv et så beskedent hus vil pådrage en fangerfamilie en årlig husleje på omkring 2.000 kr. Statens tilskud svarer til ca. 3/4 af anlægssummen, og hertil kommer, at administrationsudgifterne i afdragsperioden næppe kan vurderes til mindre end omkring 500 kr. pr. år i 33 år.

Skal boligsituationen på fangerbyggerne ændres, hvilket ikke mindst har betydning for den yngre generations interesse for fangsterhvervet, bliver det nødvendigt at finde frem til mere utraditionelle former for byggeri og finansiering. Grønlandsrådet har flere gange peget på selvbyggeri som løsning på fangerområdernes boligproblemer.

Der er grund til at antage, at de bevilninger, som står i anlægsplanen til enfamiliehuse på byggerne, ville kunne strække til væsentlig flere huse, hvis man fik inddraget de private bygherrer i gennemførelsesprocessen.

Iøvrigt bør man – som det i stigende grad er tilfældet i byerne – være opmærksom på boligmiljøets betydning, herunder navnlig tilstedeværelsen af fællesanlæg såsom mødehuse og fællesværksteder.

Forsyningsvirksomheden.

Som et led i befolkningens aktivering kan man pege på den mulighed at lade bygdebefolkningen overtage driften af den lokale butik på andelsbasis, således som det er foreslået i betænkningen om Den kgl. grønlandske Handels fremtid. Under alle omstændigheder bør staten afholde sig fra at opføre butikker på nye steder, men derimod yde befolkningen hjælp og bistand til selv at oprette butikker eller depoter de steder, hvor der finder ny bosættelse sted.

Fangerkonsulent.

I sine rapporter har Grønlandsrådet peget på en række problemer i fangerdistrikterne og på mulige løsninger eller givet forslag til forbedring af befolkningens daglige tilværelse. Disse forslag kan suppleres ved løbende forhandlinger med kommunalbestyrelserne og den lokale befolkning.

Til at forestå denne dialog med fangerbefolkningen og med henblik på at yde rådgivning i fangerdistrikterne er der over for Grønlandsrådet rejst spørgsmål om ansættelse af en særlig konsulent i fangerområderne. Dette forslag er mødt med stor interesse i flere fangerdistrikter.

Fangerkommunernes befolkningstal 1930–1971. Personer født i Grønland:

		1930	1946	1951	1955	1960	1965	1971
Umanak	by	246	439	554	637	774	835	952
	bygder	1210	1027	1019	1015	1189	1314	1311
	ialt	1456	1466	1573	1652	1963	2149	2263
	udsendte m. fl.	—	—	—	33	50	85	133
Upernavik	by	186	347	407	472	506	648	696
	bygder	1044	1090	1012	822	1026	1150	1190
	ialt	1230	1437	1419	1294	1532	1798	1886
	udsendte m. fl.	—	—	—	42	51	72	130
Thule	by	—	108	142	138	183	207	275
	bygder	—	210	225	249	269	313	347
	ialt	—	318	367	387	452	520	622
	udsendte m. fl.	—	—	—	18	24	42	28
Scoresbysund	by	39	90	99	187	232	257	296
	bygder	73	144	175	128	147	149	125
	ialt	112	234	274	315	379	406	421
	udsendte m. fl.	—	—	—	33	45	64	76
Angmagssalik	by	44	128	212	310	502	650	713
	bygder	727	1012	1048	1149	1324	1516	1535
	ialt	771	1140	1260	1459	1826	2166	2248
	udsendte m. fl.	—	—	—	73	117	132	218

Afsides beliggende stationer er ikke medregnet.

Indhandlingen af fangstprodukter pr. indbygger født i Grønland:

Indhandling i kr.		Pr. indbygger			Pr. gennemsnitshusstand à 5,5 personer		
		1968	1970	1971	1968	1970	1971
Umanak	kommune	337	350	273	1854	1925	1502
Upernavik	—	487	441	398	2679	2426	2189
Thule	—	750	707	762	4125	3889	4191
Scoresbysund	—	1500	1531	1786	8250	8421	9823
Angmagssalik	—	226	356	388	1243	1958	2134